

sygn. akt I ACz 1231/17

POSTANOWIENIE

Dnia 6 września 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Rygiel (spr.)
Sędziowie:	SSA Barbara Górczanowska SSA Jerzy Bess

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 6 września 2017 r. w K.

sprawy z powództwa Z. R. reprezentanta grupy złożonej ze: Z. R., J. R., (...) Spółki z o. o. z siedzibą w W., R. G., M. S. (1), (...) Spółki Jawnej I. W., J. i K. B. z siedzibą w S., W. J., „(...)” Spółki z o. o. z siedzibą w S., R. M., M. R., W. S., P. T., J. K. (1), S. K., J. C., L. C., R. B., A. D., Firmy Handlowo-Usługowej (...) Sp. Jawna z siedzibą w M., R. J., J. K. (2), W. R., J. T., M. W., W. W., R. W., (...) Spółki z .o o. z siedzibą w S.

przeciwko Skarbowi Państwa – Wojewodzie (...), Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w K., Wojewodzie (...), Powiatowi (...), Gminie Miejskiej S.

o ustalenie

na skutek zażalenia pozwanego Skarbu Państwa – Wojewody (...), Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w K., Wojewody (...) od postanowienia Sądu Okręgowego w Nowym Sączu z dnia 20 kwietnia 2017 r. sygn. akt I C 1419/10

postanawia:

oddalić zażalenie.

SSA Jerzy Bess SSA Paweł Rygiel SSA Barbara Górczanowska

sygn. akt I ACz 1231/17

UZASADNIENIE

postanowienia z dnia 6 września 2017 r.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy zmienił punkt 1. postanowienia Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 6 września 2013 r. w ten sposób, iż ustalili, iż M. S. (2) zostaje wyłączona ze składu grupy.

Sąd I instancji wskazał, iż prawomocnym postanowieniem z dnia 6 września 2013 r. ustalili skład grupy. W piśmie procesowym z dnia 19 kwietnia 2017 r. strona powodowa wniosła o zmianę postanowienia z dnia 6 września 2013 r. w przedmiocie składu grupy w ten sposób, że M. S. (2) zostanie wyłączona ze składu grupy. Uzasadniając wniosek, strona powodowa podała, iż powzięła wiadomość zgodnie którą M. S. (2) zmarła w dniu 17 kwietnia 2016 r., na którą to okoliczność przedłożyła odpis skrócony aktu agonu z dnia 31 marca 2017 r. wydany przez Kierownika Urzędu Stanu Cywilnego w K., z którego wynika, iż M. S. (2) zmarła w dniu 17 kwietnia 2016 r. w S..

Sąd Okręgowy, w oparciu o treść art. 359 § 1 k.p.c. przyjął, iż postanowienie o ustaleniu składu grupy nie jest orzeczeniem kończącym postępowanie w sprawie, a wskutek śmierci członka grupy, która nastąpiła po wydaniu przedmiotowego orzeczenia, nastąpiła zmiana okoliczności sprawy, która – w ocenie Sądu – uzasadniała modyfikację uprzednio wydanego postanowienia w przedmiocie ustalenia składu grupy. Sąd I instancji miał również na uwadze, iż wyłączenie M. S. (2) ze składu grupy nie spowoduje spadku liczebności grupy poniżej ustawowego minimum tj. 10 członków.

Od powyższego orzeczenia zażalenie wniósł pozwany Skarb Państwa, zaskarżając je w całości oraz zarzucając:

- naruszenie art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym w zw. z art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. w zw. z art. 359 § 1 k.p.c. poprzez naruszenie obowiązku zawieszenia postępowania w razie śmierci strony, w niniejszym postępowaniu członka grupy,

- naruszenie art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym w zw. z art. 174 § 2 k.p.c. w zw. z art. 359 § 1 k.p.c. poprzez wydanie orzeczenia wobec osoby zmarłej, co prowadzi do nieważności tego orzeczenia i postępowania w tym zakresie,

- naruszenie art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym w zw. z art. 96 k.p.c. poprzez przyjęcie, że pełnomocnik strony powodowej był należycie umocowany do zgłoszenia wniosku o zmianę postanowienia w przedmiocie składu grupy.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty, żalący wniósł o uchylenie przedmiotowego postanowienia i zasądzenie od powoda – reprezentanta grupy na rzecz pozwanego Skarbu Państwa kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej.

Na uzasadnienie wskazał, iż zaskarżone postanowienie jest nieważne albowiem zostało wydane w stosunku do osoby zmarłej. Wobec śmierci osoby fizycznej w toku procesu, w ocenie pozwanej, postępowanie powinno ulec zawieszeniu. Podniosła, iż wszystkie skutki śmierci strony na gruncie prawa procesowego nie doznają ograniczeń w postępowaniu grupowym, gdyż przepisów kodeksu postępowania cywilnego nie stosuje się do tego postępowania jedynie w enumeratywnie wyliczonych przypadkach. Zdaniem skarżącej, stroną w znaczeniu materialnym pozostaje członek grupy, na rzecz której reprezentant wszczął postępowanie, albowiem to na jej rzecz i w jej interesie dochodzona jest przed sądem ochrona praw podmiotowych. Pozycja materialna takiego podmiotu jest relewantna dla skuteczności działań reprezentanta grupy. Strona w znaczeniu materialnym traktowana jest przez przepisy procedury cywilnej jako strona postępowania, jeżeli sens i cel tych przepisów na to wskazuje. Reprezentant grupy występuje w imieniu własnym, ale podmiotami, na których rzecz zostało wytoczone powództwo są członkowie grupy. Skarżący wskazał ponadto, iż pełnomocnik zmarłej M. S. (2), wnosząc o zmianę postanowienia, wobec jej śmierci, działał bez umocowania.

W odpowiedzi na zażalenie strona powodowa wniosła o jego oddalenie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Zażalenie jest bezzasadne i jako takie podlega oddaleniu.

Chybiony jest zarzut skarżącego naruszenia art. 24 ustawy z dnia 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym w zw. z art. 96 k.p.c. odwołujący się do twierdzenia, że pełnomocnik strony powodowej nie był umocowany do zgłoszenia wniosku o zmianę postanowienia w przedmiocie składu grupy. Irrelevantne w sprawie pozostaje rozstrzygnięcie, czy pełnomocnik był uprawniony do zgłoszenia takiego wniosku oraz czy wniosek ten złożył imieniem zmarłego członka grupy, jak też czy pełnomocnik posiadał do tego dostateczne umocowanie. Zważyć należy, że w toku postępowania nastąpiło zdarzenie mające znaczenie dla biegu postępowania tj. zmarł jeden z członków grupy. Zdarzenie to wywołuje określone skutki procesowe. Niezależnie przy tym, czy skutkiem śmierci członka grupy ma być zawieszenie postępowania (jak chce pozwany) czy zmiana postanowienia o ustaleniu składu grupy poprzez

wyeliminowanie zmarłego (jak chce strona powodowa) – sąd zobligowany był z urzędu do podjęcia w tym zakresie stosownej decyzji procesowej. Tym samym do wydania zaskarżonego postanowienia nie doszło na skutek wniosku pełnomocnika, lecz z urzędu, a wniosek o wydanie postanowienia co do zmiany składu grupy należy potraktować jako informację o zdarzeniu mającym istotne znaczenie procesowe.

W związku z tym, na marginesie jedynie należy zauważyć, że zgodnie z art. 4 ust. 3 in principio cyt. ustawy reprezentant grupy prowadzi postępowanie w imieniu własnym i to on zawiera umowę z pełnomocnikiem, a zatem to reprezentant grupy a nie członek grupy jest mocodawcą pełnomocnika procesowego (art. 6 ust. 2 cyt. ustawy).

Istotne dla rozstrzygnięcia zasadności i poprawności zaskarżonego postanowienia mają natomiast pozostałe zarzuty podniesione w zażaleniu – i to tak w zakresie samych skutków procesowych związanych ze śmiercią członka grupy, mającej miejsce już po prawomocnym ustaleniu składu grupy, jak też dopuszczalności wydania postanowienia o wyeliminowaniu z postępowania osoby nieżyjącej i ewentualnego pozbawienia prawa do obrony jej następców prawnych. Odnoszą się one bowiem do zasadniczej kwestii związanej ze skutkami procesowymi śmierci członka grupy i to w sytuacji, gdy ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym wprost nie określa, jakie skutki są związane z przedmiotowym zdarzeniem. Rozwiązanie tego zagadnienia nastęrcza trudności, a to z uwagi na szczególną regulację prawną postępowania grupowego, specyfikę tego postępowania odrębnego, wynikające z przepisów szczególne reguły związane z formowaniem i stabilizacją grupy, ukształtowaniem stron procesu, jak też zawartą w art. 24 ust.1 cyt. ustawy regułą określającą relacje pomiędzy przepisami tej ustawy a przepisami kodeksu postępowania cywilnego.

Przechodząc do rozważań w tym zakresie, w pierwszej kolejności przypomnieć należy treść powołanego wyżej art. 24 ust.1 ustawy. Zgodnie z tym przepisem, w zakresie nieuregulowanym w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, z wyłączeniem art. 7, art. 8, art. 117-124, art. 194-196, art. 204, art. 205, art. 207 § 6, art. 217 § 2 i art. 425-505¹⁴. Z treści tego przepisu pozwany Skarb Państwa wywodzi wniosek, że skoro nie wyłącza on w sposób wyraźny stosowania art. 174 k.p.c., to przepis ten znajduje w pełni zastosowanie w postępowaniu grupowym, w tym także do śmierci członka grupy. Taka argumentacja jest zbyt daleko idąca.

Przede wszystkim, z treści przepisu nie sposób wyciągnąć wniosku, iż brak wyraźnego wyłączenia art. 174 k.p.c. oznacza, że w postępowaniu grupowym przepis ten znajduje wprost i w pełni zastosowanie. Regulację wyłączającą stosowanie oznaczonych przepisów procesowych należy bowiem wyklądać łącznie z początkiem zdania zawartego w art. 24 ust.1 ustawy. Treść przedmiotowego przepisu nie sprowadza się przecież jedynie do wskazania, stosowanie których przepisów kodeksu postępowania cywilnego jest wyłączone w postępowaniu grupowym, lecz zawiera generalną regułę dla postępowań odrębnych, analogiczną do zawartej w art. 13 § 2 k.p.c., że przepisy kodeksu postępowania cywilnego znajdują zastosowanie w postępowaniu grupowym wyłącznie w zakresie nieuregulowanym ustawą i to jedynie odpowiednio. Tym samym z treści art. 24 ust.2 wynika jedynie tyle, że wymienione tam przepisy procesowe nie znajdują nawet odpowiedniego zastosowania w postępowaniu grupowym. Stąd konsekwencja, że art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. w postępowaniu grupowym zastosowanie znajdzie, lecz jedynie odpowiednio, dostosowane do odrębności wynikających ze szczegółowych regulacji zawartych w ustawie o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym, statuujących specyfikę tego postępowania.

Zważyć przy tym należy, że – tak jak niektóre postępowania odrębne – postępowanie grupowe zostało ustanowione ze względu na specyfikę (swoistość) w zakresie kategorii spraw cywilnych, wymagające do jego rozpoznania i rozstrzygnięcia szczególnych unormowań proceduralnych. Stąd „odpowiedniość” stosowania przepisów oznacza, że niektóre z nich znajdują zastosowanie wprost, bez żadnych modyfikacji i zabiegów adaptacyjnych, inne tylko pośrednio, a więc z uwzględnieniem konstrukcji, istoty i odrębności postępowania, w którym znajdują zastosowanie, a jeszcze inne nie będą mogły być wykorzystane w żadnym zakresie.

W tej sytuacji wymaga odnotowania specyfika podmiotowego ukształtowania postępowania grupowego. Założeniem ukształtowania tego rodzaju postępowania było objęcie protekcją interesu wielu podmiotów, które zostały

poszkodowane w jednym zdarzeniu. Postępowanie ma zapewnić możliwość rozstrzygnięcia wielu podobnych spraw różnych podmiotów w jednym postępowaniu. Stąd przedmiotowe postępowanie ma być procedurą ułatwiającą dostęp do sądu w sytuacjach, w którym dochodzenie roszczenia w takim postępowaniu jest korzystniejsze dla zainteresowanego niż indywidualne występowanie z własnym roszczeniem. W zamierzeniu, dzięki wprowadzonym ułatwieniom, zwiększyć się ma efektywność ochrony sądowej, w tym przede wszystkim poprzez usprawnienie postępowania sądowego. Pozew grupowy jest zatem metodą zapobiegania mnożeniu procesów i ma zapewnić efektywne uzyskanie ochrony prawnej przez określoną grupę osób dotkniętych tym samym zdarzeniem. Zważyć należy, że poza postępowaniem grupowym każdy z poszkodowanych dochodziłby ochrony indywidualnie, a w razie wspólnego wytoczenia powództwa więź pomiędzy poszkodowanymi tworzyłaby współuczestnictwo formalne - ze wszystkimi tego konsekwencjami, związanymi z mnożeniem i powtarzaniem czynności dowodowych i zindywidualizowaniem sytuacji każdego z powodów. Wytoczenie natomiast pozwu grupowego ma zapewnić ułatwienie dostępu do sądu oraz przyspieszenie postępowania przy znacznym obniżeniu jego kosztów.

W konsekwencji, osiągnięcie celu pozwu grupowego jest możliwe wyłącznie przy założeniu, że w tym postępowaniu zagadnienia wspólne dla grupy przeważać będą nad zagadnieniami dotyczącymi indywidualnych okoliczności poszczególnych członków grupy. Znajduje to wyraz m.in. w ujednoczeniu wysokości roszczeń (art. 2 cyt. ustawy), regułach reprezentacji grupy (art. 4 ustawy), regułach tworzenia grupy (art. 11 do 17 ustawy) czy też stabilizacji układu podmiotowego w postępowaniu po wydaniu postanowienia co do składu grupy (art. 17 ustawy). Nadto zauważenia wymaga, że postępowanie grupowe dzieli się na określone etapy: postępowanie w przedmiocie dopuszczalności postępowania grupowego; kształtowanie się i ustalenie składu grupy oraz postępowanie po ustaleniu składu grupy. Ta ostatnia faza charakteryzuje się docelowym przesunięciem akcentu na ocenę zagadnień wspólnych roszczeniom objętym postępowaniem. Stąd zrozumiała jest reguła stabilizacji kształtu grupy na tym etapie postępowania – ustawa wyklucza skuteczne wystąpienie z grupy (art. 17 ust.3), jak też, co do zasady, nie przewiduje możliwości uzupełnienia składu grupy oraz wyłączenia członków grupy. Zapewnić to ma zachowanie efektywności postępowania grupowego (tak. P. G., ustawa o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym. Ogólna charakterystyka, LexisNexis 2011)

W oczywisty sposób na tym etapie postępowania może dojść do ujawnienia się indywidualnych okoliczności bądź wystąpienia zdarzeń związanych z konkretnym członkiem grupy. Tym niemniej realizacja wyżej nakreślonych założeń prowadzi do konkluzji, iż wykładnia przepisów procesowych stosowanych w tej fazie postępowania musi uwzględniać przede wszystkim interes wspólny oraz zapewnić sprawność i efektywność postępowania. Rezultat taki nie mógłby być osiągnięty w sytuacji zawieszenia postępowania na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. wobec śmierci jednego z członków grupy. Uwzględnić należy, że postępowanie grupowe jest prowadzone w interesie wielu osób połączonych jedynie więzami odpowiadającymi współuczestnictwu formalnemu, jak też z istoty tego postępowania wynika możliwość uczestnictwa w grupach znacznej liczby osób. Z jednej zatem strony, o ile w przypadku śmierci którejkolwiek osoby zachodziłaby konieczność każdorazowego zawieszania postępowania, czasem na bardzo długi okres, wypaczałoby to sens wprowadzenia przepisów o postępowaniu grupowym, którego przecież jednym z głównych celów jest sprawność i szybkość procedowania przy jednoczesnej kumulacji wielu osób po stronie powodowej. Takim sytuacjom ma właśnie zapobiegać instytucja reprezentanta grupy jako powoda działającego na rzecz wszystkich członków grupy, który działa w procesie w dalszym ciągu bez względu na śmierć lub utratę zdolności sądowej poszczególniej osoby wchodzącej w skład grupy. Z drugiej strony, zawieszenie postępowania naruszałoby prawa procesowe pozostałych uprawnionych, połączonych między sobą luźnym związkiem o charakterze formalnym.

W konsekwencji należy przyjąć, że o ile nie ma przeszkód w stosowaniu wprost art. 174 k.p.c. w stosunku do strony pozwanej, to stosowanie przedmiotowego przepisu do strony powodowej musi uwzględniać specyfikę jej ukształtowania. Odmiennie przy tym zakres stosowania przedmiotowej regulacji będzie miał miejsce w stosunku do reprezentanta grupy, odmiennie zaś do członka grupy. Stąd w oczywisty sposób brak było podstaw do wyłączenia przez ustawodawcę stosowania art. 174 k.p.c. w postępowaniu grupowym. Jednocześnie zakres zastosowania tego przepisu i skutek procesowy wynikający ze zdarzeń nim objętych jest uzależniony od tego, którego podmiotu i uczestnika postępowania dotyczy. W konsekwencji „odpowiedniość” stosowania art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. w stosunku do członka grupy, nie będącego formalnie stroną procesową, musi uwzględniać cele ustawy oraz wynikające z niej odrębności.

Te natomiast prowadzą do konkluzji, iż przepis ten w przypadku członka grupy nie znajduje zastosowania – w tym przypadku nie jest dopuszczalna sukcesja procesowa i wstąpienie w miejsce zmarłego jego następcy prawnego. W takiej sytuacji zachodzi konieczność wyeliminowania z postępowania takiego członka grupy, a postępowanie kontynuowane jest w uszczuplonym składzie, jeśli – która to okoliczność na gruncie niniejszego postępowania nie wystąpiła – liczba członków grupy nie spadnie poniżej ustawowego minimum, czyli 10 osób (art. 1 ust.1 cyt. Ustawy). W świetle powyższego jedyną słuszną decyzją procesową było wydanie przez Sąd postanowienia o zmianie składu grupy, czemu nie stoją na przeszkodzie ani przepisy Ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (art. 17) ani przepisy k.p.c. (art. 359).

Przeciwko takiemu rozwiązaniu nie przemawiają także względy związane z ewentualnym naruszeniem praw następców prawnych zmarłego członka grupy. Zważyć należy, że samo uczestnictwo w postępowaniu grupowym podlega kontroli sądu na etapie kształtowania się grupy i także osoby potencjalnie uprawnione mogą nie uzyskać tego członkostwa w razie nie spełnienia przesłanek formalnych. W przypadku nie objęcia danej osoby zgłaszającej roszczenie w przedmiotowym postępowaniu postanowieniem o składzie grupy, wniesienie zażalenia nie wstrzymuje merytorycznego rozpoznania sprawy (art. 17 ust.3), a osobie takiej przysługuje uprawnienie do samodzielnego wytoczenia powództwa ze skutkami wytoczenia powództwa w postępowaniu grupowym (art. 10 ust.3 i art. 17 ust. 4). Przyjąć zatem należy, że następcy prawni zmarłego członka grupy, wyłączonego z mocy zaskarżonego postanowienia, mogą dochodzić roszczeń indywidualnie, z zachowaniem skutków wytoczenia powództwa grupowego, o ile pozwę złożony będzie w czasie przewidzianym ustawą.

Wobec powyższego, Sąd Apelacyjny oddalił zażalenie strony pozwanej, o czym orzekł jak w sentencji, biorąc za podstawę art. 385 w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.

SSA Jerzy Bess SSA Paweł Rygiel SSA Barbara Górczanowska